

C 5668

SZTE Klebelsberg Könyvtár
Egyetemi Gyűjtemény
2.

HELYBEN
OLVASHATÓ

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J000975712

Szeged 1921. október 5.

L. Kőrösi

5668

KELEMEN BÉLA

ORSZ. KÉPVISELŐ

BESZÉDE

**a kultuszministeri tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával
a harmadik egyetemnek Szegeden létesítése tárgyában.**

Elmondotta a képviselőház 1911. évi június hó 17-én tartott ülésén.

TISZTELT KÉPVISELŐHÁZ! (*Halljuk! Halljuk! a baloldalon.*) Ma már minden illetékes tényező belátja, hogy az egyetemi főiskolák számának szaporítása, egy harmadik, esetleg azzal egyidejűleg egy negyedik tudományegyetemnek a felállítása elodázhatalan feladatot képez, és az ország kulturális szükségletei között első helyen áll, mint olyan, a mely szükségletet kielégíteni, a mely feladatot megoldani kell.

A budapesti egyetem túlszűfelve van és a legjobb akarat mellett sem felelhet meg hivatásának. A tanárok még csak nem is követelhetik komolyan a hallgatóiktól, hogy ezek az előadásokat rendesen hallgassák, mert a tantermek sem képesek egyes tanárok előadásai alkalmával a beiratkozott egyetemi ifjúságot befogadni. A budapesti egyetemen csak előadások tartásáról és az ifjúság részéről egyes előadások meghallgatásáról van szó, de ez nem komoly tanítás és nem komoly tanulás. Ilyen viszonyok között a budapesti egyetem a legjobb akarat mellett sem nevelhet hasznos embereket akár a tudományos, akár a gyakorlati élet számára.

Az egyetemek szaporításának előkészítése költségeire felvett összegnek ministeri indoklása is megállapítja, hogy a budapesti két egyetemre tóduló ifjak mindjobban növekvő száma már-már lehetetlenné teszi a tanítás és oktatás körüli egyetemi feladatnak kielégítő teljesítését.

Elismert tény az is, hogy maga a főváros soha sem lesz képes arra, hogy az ország messze eső vidékeire és részeire intenzivebb kultur-

hatást gyakoroljon. Ezt csak a vidéki központok tehetik. A vidéki központok azonban nem oldhatják meg kulturális feladataikat, hacsak a magasabb tudományosság és a közműveltség el-sajátítására alkalmas intézményekkel nem rendelkeznek.

Hogy tehát a vidéki városok teljesíthessék kulturális hivatottságukat, voltaképen az volna az igazi megoldása hazánk felsőbb oktatási rendszerének, ha a legnagyobb vidéki góczpontokon mindenütt és pedig az én nézetem szerint elsősorban Szegeden, másodsorban Debreczenben, harmadsorban Kassán, negyedsorban Pécsen és végül Pozsonyban létesítenének egyetemi felsőbb iskolák. Azzal, hogy Pozsonyt utolsó helyen említettem, távolról sem akarom ennek a derék, ma már erősen magyarosodó városnak a hivatottságát lekicsinyelni, de abban a véleményben vagyok, a Béccsel való villamos összeköttetése nem alkalmas érv az egyetemi főiskola felállítására, másrészt épen geográfiai helyzete más téren biztosítja Pozsony számára a rohamos előhaladást. Pozsony predestinálva van arra, pláne ha a mai gazdasági közösség Ausztriával megszűnik és végre-valahára a vámsorompók felállítatnak, de a mai gazdasági közösség mellett is predestinálva van arra, hogy az országnak legelső, legnagyobb ipari és kereskedelmi székhelye legyen, valóságos gyári és más ipari nagyvárossá fejlődjék. Azt hiszem tehát, hogy Pozsony városát nem éri semmi sérelem, ha a vidéki egyetemek felállításának sorrendje szerint először az ország szívében, a legnagyobb magyar városban, azután az ország többi vidékein fog az egyetem létesítenni.

mellett, a melyek a sikeres nemzeti politika érdekeitől teszik indokolttá a harmadik egyetemnek Szegeden történő felállítását, még egy harmadik döntő érvre kívánok hivatkozni. Felhivom a t. Ház és a t. kormány figyelmét arra, hogy azokat a bajokat, melyeket a budapesti egyetem túlszűfolttsága idéz elő, legeredményesebben a Szegedi egyetemnek létesítésével lehet megszüntetni, mert az ország egyetlen városában felállítandó tudomány-egyetem sem számíthat olyan nagyszámu látogatottságra, mint egy főiskola Szegeden. (*Ugy van! balfelől.*)

Ha valaki még kételkedett, aggályoskodott, hogy a sok derék magyar város között hol kelljen felállítani a harmadik egyetemet, a középiskolák látogatottságainak adatai birtokában, annak ismerete mellett, hogy maga a középiskolai ifjuság hol van legnagyobb számmal és így előreláthatólag hova fog tódulni az egyetemi ifjuság, ezt elhatározásában döntő érvelni kell elfogadnia arra, hogy Szegeden állíttasson fel a harmadik egyetem.

A főbb vidéki gócpontokban lévő középiskolákra vonatkozóan a mult tanévről az adatok ezek: (*Halljuk!*)

Szegeden beiratkozott 1942, vizsgát tett 1796, ebből vidéki 957.

Pozsonyban beiratkozott 1499, vizsgát tett 1428, ebből vidéki 673.

Debreczenben beiratkozott 1300, vizsgát tett 1249, ebből vidéki 485.

Pécsen beiratkozott 1054, vizsgát tett 1001, ebből vidéki 420.

Kassán beiratkozott 825, vizsgát tett 793, ebből vidéki 294.

Érdekes az is, hogy a vidéki jogakadémiák népessége az 1909. évi kormányjelentés szerint a következő:

Eperjes 292, ebből egy évfolyamra jut átlagban 73.

Pozsony 228, ebből egy évfolyamra jut átlagban 57.

Kassa 173, ebből egy évfolyamra jut átlagban 43.

Debreczen 129, ebből egy évfolyamra jut átlagban 32.

Mármarosziget 125, ebből egy évfolyamra jut átlagban 31.

Pécs 108, ebből egy évfolyamra jut átlagban 27.

Eger 105, ebből egy évfolyamra jut átlagban 26.

Kecskemét 101, ebből egy évfolyamra jut átlagban 25.

Sárospaták 49, ebből egy évfolyamra jut átlagban 12.

A szegedi középiskolákban az 1908/9-iki tanévben érettségi vizsgát tettek 108-an. Még ha azt vesszük fel, hogy ebből csak 75% megy főiskolára, akkor is látjuk, hogy a míg a leglátogatottabb jogakadémián egy évfolyamon 73 hallgató van, csak Szeged város középiskoláiból

81 hallgató kerül ki, vagyis csupán a szegedi középiskolák végzett növendékei oly jelentékeny számot képesek biztosítani az egyetemnek, a mely több, mint a legnépesebb vidéki jogakadémia jelenlegi hallgatótsága.

Ha pedig a Szeged körzetéhez tartozó középiskolák látogatottságát tekintjük, a következő adatokat nyerjük:

Csongrád, Csanád, Bács-Bodrog, Békés, Arad, Torontál, Temes, Krassó-Szörény vármegyékben és Pestmegye déli részén levő 36 középiskola számíttatik Szeged körzetéhez.

Ezen középiskolákban, a gimnáziumokban és reáliskolákban az 1908/9-iki tanévben vizsgát tett összesen 12.927 tanuló és több mint ezer tanuló tett érettségi vizsgát. Ha ez az ezer ifju évente nem is mind végezne egyetemi főiskolát és nem is mind menne a szegedi egyetemre, viszont Középmagyarországból, Felsőmagyarországból, a Dunántulról is annyian jönének még Szegedre, hogy csak közepes számítás szerint a négy évi tanfolyamon több mint 3000 egyetemi hallgató látogatná a szegedi egyetemet.

Tisztelt ház! Miként most említettem, a vidéki középiskolai tanulók száma Szegeden 957.

Ennek a középiskolai vidéki ifjuságnak Szegeden miként történő nevelésére és ellátására érdekes adatok a következők: Szegeden ezidő szerint fugyermekek részére 9 nevelőintézet, 9 internátus van. Ennyi az ország egyetlen vidéki városában sincsen. Az első nevelőintézetet Gyertyámos torontálmezei község alapította 1890-ben. A legnemesebb hazafias cél vezérelte e derék községet, a midőn az Alföld legnagyobb magyar városában azért szervezte az intézetet, hogy minél több sváb fiúnak alkalmat és lehetőséget adjon arra, hogy az elemi és középiskolákat Szegeden végezhessek és így a magyar nyelvet tökéletesen elsajátíthassák. Ugyanebből a célból alakult a többi internátus is, melyek a következők: A Délmagyarországi közművelődési egyet nevelőintézete, Gyertyámos község tápintézete, Gyertyámosi magyar nyelvtérjesztő egyesület Szentháromság-utcai tápintézete, Gyertyámosi magyar nyelvtérjesztő egyesület Kossuth-utcai tápintézete, Délvidéki földmivelők gazdasági egyesületeinek fiunevelőintézete, Bohn-féle szegedi diák-otthon, Magyar államvasutak tápintézete, Zsidó hitközség felügyelete alatt tanulók otthona, Kir. kath. tanítóképző internátusa.

Nemzeti szempontból kiválóan fontos a volt 14 szerb bánáti határőrvidéki ezredből alakult vagonközség mozgalma, a mely Szegeden 200 szerb anyanyelvű tanuló részére szándékozik nevelőintézetet alapítani. Az ügy olyan stádiumban van, hogy már ebben az évben hozzáfognak az építkezéshez.

A felsorolt 9 nevelőintézetben a folyó tanévben 1223 növendék nyert elhelyezést és ebből a számból 70% idegen anyanyelvű, még pedig legnagyobb részét sváb, oláh, tót, horvát és egy néhány olasz Fiuméből. A nevelőintézeti növen-

dékeknek mintegy 60%-a középiskolákat, a gimnáziumokat és a reáliskolát látogatja, a többi a polgári, felsőkereskedelmi és felsőipariskolát.

Kétségtelen, hogy a szegedi nevelőintézeteknek nagy hatása van egész Magyarországra. Az elhelyezés könnyüése és a szülők részéről az a tudat, hogy gyermekeiket megfelelő helyen tudják ellátásba adni és szakemberek nevelésére bízni, évről-évre több és több tanulóhoz hoz Szegedre. És hogy ezen idegenajku növendékek Szeged város tiszta magyar levegőjének hatása alatt aránylag milyen rövid idő alatt tanulnak meg magyarul, s vallják magukat szivben és lélekben magyaroknak, arról meggyőződhetik mindenki, a ki csak egy alkalommal is meglátogatja ezeket az internátusokat. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Az az ifjuság, a mely Szegeden végzi középiskolai tanulmányait, minden kétséget kizáró módon magyarrá lesz nevelve, magyarrá lesz nyelvben, érzésben és gondolkodásban. Épen ezért nemzeti fontossággal bír, hogy a délvidéki ifjuság Szegeden folytathassa egyetemi tanulmányait is, hogy fejlettebb, önállóbb korában is megmaradjon eddigi környezetében, a magyar Alföldnek meg nem fertőzött levegőjét szívja magába továbbra is. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Szeged rekonstruktora, gróf Tisza Lajos, a király képviselője és a magyar törvényhozás mandatáriusa a mikor Szegedről a királyi biztosság működésének befejeztével eltávozott, az ünnepi városi közgyűlésben bucsuzása alkalmával egy pillantást vetett a jövőbe és egyebek közt ezeket mondotta: »Szeged már akkor senki által kétségbe nem vonhatólag az országnak második, az Alföldnek eddig első városa, nemcsak népességre és kiterjedésre, de tekintélyre és befolyásra is. Gyupontja a tudományos műveltségnek, a szellemi haladásnak, forrás, melyhez tódul az egész Alföld ifjusága, hogy elsajátíthassa magának a magasabb fokú magyar műveltséget és azután mint annak apostola széledjen el különböző életpályákra az országban.«

Azért idézem gróf Tisza Lajos szavait, hogy rámutassak azon igazságnak felismerésére, hogy Szeged akkor tölti be a magyar Génusz szolgálatában nemzeti hivatását, ha gyupontja lesz a tudományosságának, ha itt lesz a forrás, melyhez tódul az egész délvidék ifjusága, ha ott sajátítják el a magyar műveltséget, s ha onnan mennek szét, mint a magyar kultúra apostolai az ország különböző részeibe. *(Helyeslés balfelől.)*

Tisztelt ház! Mielőtt beszédemet befejezném, a t. háznak és a t. kormánynak figyelmét felhívni óhajtom még egy tényre. Szeged város igen nagy áldozatkészséget tanusít, és ugyszólván erejének teljes megfeszítésével ajánl fel igen nagy vagyoni hozzájárulást a harmadik egyetem felállításához, de a hozott határozataiban felajánlott vagyoni áldozatot képes is teljesíteni a nélkül, hogy attól kellene tartani, hogy a városi életnek valamely más terén e miatt visszaesés

fog bekövetkezni. Szeged város vagyoni erejének és pénzügyi helyzetének megvilágítása érdekéből ismertetni kívánom a következő adatokat. *(Halljuk! Halljuk!)*

A vagyonmérleg szerint a város tulajdonát képező vagyon 65 millió koronában van felvéve, s ezzel szemben a városnak 17 millió korona adóssága van. A város tiszta vagyona tehát 48 millió korona. Minthogy azonban a város tulajdonát képező 67.000 katasztrális hold értéke a kataszteri tisztajövedelem alapján van a vagyoni leltárban felvéve, már pedig a forgalmi értéke és a tényleges jövedelem alapján értéke azon ingatlanoknak igen sokkal több, megállapíthatom, hogy a város tiszta vagyona közel 100 millió korona.

A városi pótdadó hosszú idők óta állandóan 50%; és hogy milyen természetes módon folyton emelkedik a város anyagi ereje és teherviselési képessége, annak feltüntetésére a következő adatok szolgálnak.

Az állami adó évi összege az utolsó 10 évi idő alatt 956.000 koronáról 1,465.000 koronára emelkedett.

Tíz évvel ezelőtt 1901. évben a városi költségvetési előirányzat szerint bevétel volt 3,055.000 korona, kiadás 3,533.000 korona; 50% pótdadóval fedezett összeg 478.000 korona.

1911. évben a költségvetési előirányzat szerint a bevétel 4,590.000 korona, kiadás 5,323.000 korona; az 50% pótdadóval fedezett összeg 732.000 korona.

Tehát e mellett az évről-évre fokozatos természetes emelkedés mellett jelenleg is 5,323.000 korona kiadásból csak 732.000 korona van pótdadóval fedezve, 4,591.000 korona pedig a város saját vagyonából, tehát a több mint évi ötmilliós budgetből a város a maga vagyonából fedezi a kiadások 86.25%-át és csak 13.75% van pótdából fedezve.

Tisztelt ház! Ezeket a tényeket óhajtottam teljes tárgyilagossággal előadni a harmadik egyetemnek Szegeden leendő felállítása érdekében. *Nem tudom elhinni azt, hogy a harmadik egyetem székhelyének kijelölésénél Szegedet más város kedvéért mellőzni lehessen.* Bizonyos az is, hogy az egész ország lelkesedéssel fogadná a kormánynak és a törvényhozásnak azt az elhazárosztását, hogy a két nagy magyar városban, Szegeden és Debreczenben, egyidejűleg létesítsen egyetemi főiskola. A magam részéről teljes bizalommal tekintek a t. minister ur döntése elé, mert hiszen e házban jelentette ki, hogy oda kívánja a harmadik egyetemet építeni, a hova azt a magyar nemzeti érdek kívánja. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Szeged az ország legnagyobb vidéki városa, egy igazi modern nyugoteurópai város, gőcpontja az országos közuti hálózatnak, a gőzhajózásnak és nemzetközi csatlakozásu vasúti vonaloknak. Nagyfotosságu dolog, hogy az egyetemi város a közlekedési vonalak központjába essen, a külföldiek által is könnyen meg-

tekinthető, könnyen megközelíthető, könnyen hozzáférhető legyen; fontos az is, hogy Szegednek van hajózható folyója, a Tisza, és még fontosabb, hogy van vízvezetéke és csatornázása, a mivel a versengő városok nem valamennyien dicsekedhetnek, már pedig vízvezetékét létesíteni és a csatornázást keresztülvinni előbb kell, mint egyetemet felállítani, mert vízvezeték és teljesen kifogástalan csatornázás nélkül modern klinikát létesíteni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Ismétlem, hogy bizalommal tekintek a t. minister ur döntése elé, hogy a hely megválasztása tekintetében az egyedül döntő szempont az lesz, hogy az új egyetem hol fogja legnagyobb hatékonysággal szolgálni a magyar nemzeti ér-

deket, hol lesz a leglátogatottabb, vagyis miként lehet eredményesen megszüntetni a budapesti egyetem túlszűfoltóságát, hogyan lehet eredményesen eszközölni az egyetemi hallgatóság decentralizálását, s általában hol teljesítheti legtekintetesebben mindazokat a kulturális feladatokat, a mely nagyarányú feladatok teljesítését az újonnan létesítendő egyetemről jogos várakozással elvárjuk. *(Helyeslés balfelől.)*

Ebben a reményben és ebben a meggyőződésben elfogadom a harmadik egyetem felállításának előzetes költségeire felvett tételt, és a költségvetés vonatkozó tételét hazafias készséggel megszavazom. *(Általános helyeslés.)*

17309. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

